

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

ЧАСАПІС БЕЛАРУСКАЕ РЭЛІГІЙНАЕ ДУМКІ

З ІМЕСТ

— Аднаўленне ў Хрысьце	1
а. Л. Гарошка — Добрая ўчынкі	3
А. І. — Масонства	4
а. Ч. Сіповіч — Кіеўская Мітраполія ў другой палавіне XVII стаг.	6
Сьведка — Ці ёсьць катакомбнае рэлігійнае жыцьцё на Беларусі?	8
Н. Н. — Малітва (верш)	9
М. М. — Прычынкі да жыцьцязісу д-ра Фр. Скарыны	10
А. Жменя — Пад птушыны съпей	11
Э. Б. — На Вялікдзень (верш)	12
На рэлігійнай ніве	12
Беларуская хроніка	13
Пошуки	16
Абазкі з жыцьця	**

«SUR LA VOIE DIVINE»

BULLETIN RELIGIEUX BIELORUSSIEN

Année V.

N° 2 (41)

Mars-Avril 1951

51, rue des Sts-Pères — PARIS - VIe

Перадпілата «Божым Шляхам» на 1951 г.		
	За адзін нумар	На год
Францыя	50 фр.	300 фр.
Англія	1 ш. 5 пэн.	7 шыл.
Аргэнтына	2 пэз.	10 пэз.
Аўстралія	1 ш. 10 пэн.	9 шыл.
З. Ш. А.	20 цэн.	1 дал.
Бэльгія	8 б. фр.	45 б. фр.
Данія	1 д. кар.	6 д. кар.
Канада	20 цэн.	1 дал.
Нямеччына	70 пф.	4 н. м.
Швэція	1 ш. кар.	6 ш. кар.

Грошы слатъ на адресы:

у ФРАНЦЫІ:

Chèque Postale : Paris c. 6287 44
R. P. Horosko Leo. 95, rue de Sèvres,
PARIS VI°.

у АНГЛІІ:

Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden
Avenue, LONDON N. 12.

у АРГЭНТЫНЕ:

Sr. Juzefovic Henryk, Calle Irala 1510 Dock
Sud, BUENOS AIRES.

у АЎСТРАЛІІ:

Mr. Jackievicz Donat, 60. Fisher Str.
East BRISBANE, Q-l'd.

у БЭЛЬГІІ:

Mr. Vostrykau Michel, 8, Place Hoover,
LOUVAIN.

у НЯМЕЧЧЫНЕ: Weissruthenische Caritas-
dienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz,
Sommerwohlenstrasse 1 A.

КНІЖКІ ДА НАБЫЦЫЯ.

У Беларускіх Каталіцкіх Місіях у Лёндане і Парыжы можна купіць наступныя беларускія кніжкі:

Друя В. — Ты і яна. 250 фр — 6 шыл.
а. Л. Гарошка — Душа 40 фр. — 1 шыл.
а. Л. Гарошка — Паходжанье чалавека 20 фр. — 10 пэн.
а. Л. Гарошка — Св. Еўфрасія — Прадслава Полацкая 130 фр.— 3 шыл.
Равенскі М. Арсеньева Н. — Магутна Божа. Песня з нотамі. — 5 фр. 3 пэн.
Народная казка — Музыка і чэрці 40 фр. 1 шыл.
Сяднёў М. — Цень Я Купалы 30 фр. 15 пэн.
Каваль П. — Беларусь у датах ,ліках і фактах 250 фр. 6 шыл.
Змагар А. — Случчакі-Апавяданье—100 фр. 2 ш.
Змагар А. — Рэлка-казка — 30 фр. 15 пэн.
Малітаўнік «Божым шляхам» 80 фр. 2 шыл.
Малітаўнік «Holas Dušy» 200 фр. 5 шыл.
Паштоўкі з беларускімі краявідамі — 15 фр. 8 п.
Камплект часапісу «Божым шляхам» за мінулыя гады 1200 фр. 1 ф. 10 шыл.
M. Bahdanovic — Weissruthenische Heimat. Lyrik — 50 фр. 2 шыл.

Звярташа на адресы: У Францыі:

R. P. Horosko Leo, 95, rue de Sèvres.
Paris VI.

У Англіі: Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden Avenue, LONDON N. 12.

У Нямеччыне: Weissruthenische Caritas-dienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz, Sommerwohlenstrasse 1 A.

У ВАГА !

Усю карэспандэнцыю для рэдакцыі «Божым шляхам» просіца высылаць на вышэйпаданы асаблісты адказнога рэдактара а. Л. Гарошка.

Рэдакцыя.

З беларускае народнае мудрасьці

Хто сам такі, той на другіх кладзе знакі.
Хто сам сябе хваліць, хай таго пярун спаліць.
Хто сьпіць да сонца, таго хлеб у машонцы.
Хто ў Бога ня верыць, таму і людзі ня вераць.
Хто ўлетку халадуе, той узімку галадуе.
Хто ў малым дзеле дурны, той і ў вялікім разумны
на будзе.
Хто цераз хлеб хлеба шукае, той часта галадае.
Хто цярпн, той спасён.
Хто чаго шукае, той тое і мае.
Хто што ўмее — за плячыма ня носіць.

Царква, як матка родная; усіх да Бога склікае.
Цераз сілу і конь ня цягне.
Ці даў я табе, бабка, шэляга? Даў, дзякую!
Ці савою аб пень, ці пнём па саве, усё саве баліць.
Ці як адзін адрезаў нос, дык і другія пойдуць рэзак?

Цыган цыганскую й праўду гаворыць.
Цяпер нас катуеш, можа калі і сам патанцуеш.
Цярпеньнем і працай горы пераносяць.
Хто рана ўстае, таму Бог дае.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

Год V.

САКАВІК — КРАСАВІК 1951

№ 2 (41).

Аднаўленне ў Хрысьце

Ішыходзяць і прайходзяць меншыя і большыя святы, але для шмат каго яны мінаюць бясьцьследна. Гэта здараецца перадусім тады, калі святы успрыўмаюцца толькі ў іхных вонкавых праявах, не звязратаючы належнае ўвагі на іхны зьмест.

Магчыма дзеля гэтага так мала сапраўднае радасыці на сьвеце, бо-ж нават Уваскрасеньне Хрыста — найбольшае свята і найбольшая крыніца радасыці і суцішэння святкуеца вельмі няуважна, а ў эміграцыйных умовах дык часта і зусім не святкуеца. Пазбаўленыя такое вялікае крыніцы радасыці, людзі часта шукаюць штучных спосабаў разъвесялення, але ў іхных душах заўсёды астaeцца шэрэя і сумная будзёншчына. Гэта тымбольш сумна, што побач існуе несьсякаючая крыніца радасыці. У гэткім палажэнні людзкая душа прыпадобніваецца да пустыні Сахары.

Ня так даўно дасылднікі выкрылі, што ў глыбіні якіх 800 м. пад пясчанай паверхняй Сахары ёсьць аграмаднае возера-мора, якое магло-б пе-ратварыць усю пустыню ў багатую краіну, але між tym возерам і паверхняю пустыні няма лучнасьці, дык і далей пустыня астaeцца пустыняю. Толькі вечарамі пасля асабліва гарачых дзён, калі тэмпература пачынае ападаць, сумны гук, падобны да ціхага галошанья, разълягаецца па ўсёй пустыні. Гэта дробныя пясчынкі ахалоджваючыся, паціраючыца ўзаемна і вытвараюць манатонны сумны зойк. Мяцковая качавікі тады кажуць: «Пустыня плача». І дадаюць, што яна плача дзеля таго, што была калісь квітнеючая краіна, а цяпер аплаквае сваё гібен'не.

Нешта падобнае дзеецца і з людзкою душою, калі яна ня мае лучнасьці з Хрыстом, тады яна так-жа замяняецца ў духовую пустыню і часта сумуе.

Такія ўжо Божыя пляны кіраванья сьветам і чалавекам, што толькі ў лучнасьці з Богам можа быць сапраўднае шчасльце чалавека. Калі, пасля свайго блуканьня па жыццёвых бездарожжах, сув. Аўгустын звязрнуўся да Бога, тады напісаў між іншым адзін сапрауды залаты сказ: «Ты (о, Божа) стварыў нас для Сябе і неспакойнае наша сэрца, пацупль не спачне ў Табе». Але гэта магчымае ў будучым жыцці, а тымчасам кожнаму чалавеку неабходна ў дачасным жыцці хоць час

ад часу стрэнуца з Хрыстом, каб ня згубіца ў жыццёвых пuczvінах, каб ня страдаць таго жыватворчага святыла, якое асвяляе гэтыя пuczvіны.

Праўда цяпер мы ня можам так стрэнуца з Хрыстом, як калісля пасля ўваскрасеньня сустракаліся з Ім апосталы і міраносцы, але затое мы маем іншыя магчымасыці, устаноўленыя самім Хрыстом, каб стрэнуца з Ім. У вялікодны час ёсьць асаблівая нагода выкарыстаць гэтыя магчымасыці.

Царкоўнае прыказанье кажа, што кожны вернік павінен штогод прынамся раз калія Вялікадня (а калі гэта чамусь немагчыма дык перад Сёмухаю), выславедацца і запрычашчацца. Гэтае прыказанье апіраецца на словах Хрыста, якія Ён сказаў яшчэ перад устаноўленнем сув. Эўхарысты; «Калі ня будзеце ёсьці цела Сына Чалавечага і пісь крыві Яго, то ня будзеце мець у сабе жыцця». «Хто ёсьць Маё цела і п’е Маю кроў, ува Мне астaeцца і Я ў ім» (Ів. VI, 53, 56). А гэта ёсьць ня толькі сустрэча з Хрыстом, але прыняцце Яго ў наша сэрца; ці-ж можа быць больш блізкае злучэнне? Магчымасыць гэткага злучэння здараецца ня толькі раз на год, але нават штодня.

Іншая магчымасыць быць блізка Хрыста ёсьць больш простая і палітае ў хрысьціянскай лучнасьці з сваімі бліжнімі. «Дзе двое, ці троє зъбярэцца ў імя Маё там і Я сярод іх» (Мат. XVIII, 20) навучаў Хрыстос сваіх вучняў. Асабліва ў вялікодны час Царква заклікае вернікаў выканаць гэту раду Хрыста, каб дараваўшы ўсім усе крыва́ды, дзеля ўваскрасеньня Хрыста, магчы супольна адным сэрцам славіць Яго і магчы кожнага абняць у братнія абы́мы; гэта асноўная ўмова на тое, каб Хрыстос мог быць між намі. Нажаль сучасны съвет стаіць даўёдка ад гэтае рады і замест братніх абы́май паасобныя людзі і цэлья народы часта капаюць сабе ўзаемна воўчыя ямы. Дык ці-ж дзіўна, што на сьвеце мала сапраўднае радасыці?

Патрымай у руках некалькі хвілін пахчуае яблыка, а доўга пасля гэтага будуть прыемна пахнучь твае руки. Засыпай у лесе прыгожую песньню і рэха доўга будзе разносіць яе. Стрэніся з

добрый чалавекам, пагутары з ім шчыра, а доўга ў памяці астанецца прыемны ўспымін. — Дык ці-ж дзіва, што сусірэча з Хрыстом пакідае ў душы чалавека незацёрты сльед?! И як шмат траціць тыя людзі, якія ня выкарыстоўваюць нагодай да гэтых сустрэчаў!

Але наша людзкая натура мае шмат розных выкрутаў для апраўдання сваіх слабасцяў. — «Каб мы бачылі на сваё вочы ўваскрасшага Хрыста, дакрануліся да Яго сваімі рукамі, як калісі ап. Тамаш, дык-бы пэўна былі лепшымі вернікамі», думае, не адзін. «Каб мы чулі сваімі вушамі навуку Хрыста, дык-бы пэўна ўспрынялі яе шчырым сэрцам», — паўтарае іншы. «Каб бачылі Ягоныя цуды, дык-бы пэўна ня сумняваліся ў сувязанных праўдах веры», — разважае трэці. — Калі-б гэткія і ім падобныя меркаваныні былі праўдзівыя, дык-бы ўсе сучаснікі Хрыста былі шчырымі вернікамі, але факты сведчаць аб чым іншым, таму замест апраўдання сваіх слабасцяў варты лепш пашукаць тых съцежак, якія вядуць да спаткання з Хрыстом і да ўмацавання нашае веры. Ці-ж мала ёсьць навокал нас правобразаў уваскрасення, якія мы і бачым, і чуем, і дакранаемся да іх; і адначасна так прывыкаем да іх, як штодзенных зъявішчаў так, што нават не зъвяртаєм на іх асаблівае ўвагі, як калісі сучаснікі Хрыста не зъвярталі ўваті на Яго.

Наш звычайны штодзены сон вельмі падобны да съмяротнага сну, а прабуджэнне — да ўваскрасення, але колькі людзей задумоўваецца аб гэтым? Пэўна ёсьць такія людзі, але яны капля ў людзкім бязуважным моры. Штогод прырода вясною прабуджаеца з зімовага сну, але мы найчасцей абыякава перажывам гэтае зъявішча. Калі праастае засеннае збожжа і ўсходзянь з-пад зямлі першыя парасткі, колькі людзей падумае над гэтым, што вось перад намі абраў ўваскрасення з зямлі людзкага цела?! Рэдка хто засвічваючы электрычную лямпачку, падумае над тым, што ўласціва гэта-ж цудоўнае ўваскрасенне сонечнае энэргіі, якая сотні тысяч гадоў таму была злоўленая лісціямі дрэваў, пахаваная глыбока пад зямлёю і ператвораная там у каменны вугаль. Цяпер калі выкопалі гэты вугаль, укінулі яго ў печ, ажыла, увасросла ў ім даўно скаваная энэргія і ператварылася зноў у цапло і сьвет. Навейшыя навуковыя адкрыцці падобных цудаў выкрываюць штораз больш там, дзе мы іх раней і не спадзяваліся.

Ёсьць глыбокі сэнс у вышэйпаданых прыкладах. Яны сведчаць аб тым, што ў матэрыяльнай прыродзе матчыма, а ў некаторых выпадках дык нават неабходнае абраўленыне.

Чалавек у прыродзе займае асаблівае становішча. Для аднаўлення фізычных сілаў чалавека выстарчае матэрыяльнае атжыўленыне і нармальны сон, а для аднаўлення духовых сілаў ужо неабходнае съв. Прычысьце, для аднаўлення-ж усяе

людзкое істоты, значыць і душы і цела да такога ступені, каб стацца здольным да вечнага жыцця ў небе, патрэбна поўнае абраўленыне ў Хрысьце — уваскрасеніе.

Трэба тут падчыркнуць слова **уваскрасеніе** — гэта ня звычайні паварот да таго земскага жыцця, поўнага гора і сылёз, якое мы маем на зямлі, бо-ж з гэткага жыцця нельга было-б радавацца не зважаючы на нікія заклікі Царквы. Што сказаў-б на такі заклік нязлічаныя мільёны бяздольных?! Уваскрасеніе мае быць спалучана з удзелам у вечнай радасці — вось дзеля чаго Царква заклікае вернікаў правесці вялікодны час у радасці.

Людзі, якія ўважліва назіраюць прыроду, кажуць, што пасля ўпадку ў грэх нашых прарабацькоў, у матэрыяльнym съвеше асталіся толькі тры прыгожыя рэчы: на небе — зоры, на зямлі — кветкі, а між людзей — няянічныя вочы дзяцей. Сапраўды гэта вельмі прыгожыя рэчы, але як часта цёмныя хмары засланяюць зоры; лютыя марозы нішчаць кветкі; грэх нішчыць красу няянічных вачэй, а съмерць заплющвае іх зусім і засыпае зямлёю. Але як прамінаюць на небе цёмныя хмары, як мінае лютая зіма, таксама ня вечнае валадарства съмерці над чалавекам. Пасля таго, як увасрос Хрыстос, съмерць перастала быць страшнай для вернікаў, бо за яе магільнаю цемраю, за съмяротнаю руйнаю мае наступіць съветлае ўваскрасеніе адноўленага чалавека. Як звязе сонца пасля непагоды, так звязе ўва ўсёй сваёй красе чалавек, калі ўвасросыне, як удзельнік вечнага шчасця, і заіскрацца тады вочы няземскаю красою. Перажыць хвіліну гэткае радасці, хоць-бы толькі ў няянічным прадчуцьці, ёсьць глыбокі сэнс съвятавання ня толькі самога Вялікадня, але ўсяго паслявялікоднага часу. Страціць гэтае шчасце, ёсьць найбольш страшнаю стратаю.

Хрыстос увасрос не на адзін дзень, а назаўсёды і даў сувядоцства перамогі жыцця над съмерцю, праўды над кры́дай, Божае ўсемагутнасці і мілласэрнасці над подступамі граху, добра над злом — ня толькі для апосталаў, але для ўсяго съвёту. Дык і мы ня толькі можам, але мусім карыстацца з дабрадзействаў ўваскрасення Хрыста.

Беларускі народ шмат цярпеў на працягу вякую і сёньня цярпіць страшнны зыдзек і муکі, цярпіць нямала і беларуская эміграцыя. У гэткіх абставінах што-ж лепшага можна пажалець, як хуткага ўваскрасення да свабоднага і незалежнага жыцця адноўленага бацькаўшчыны і каб Бог дазволіў нам у бліzkай будучыні адсвяткаўцаць там Вялікодныя съвяты, а перадусім і ў першую чаргу жадаем усім сваім чытачам і ўсяму беларускаму народу ўжо цяпра перажыць хвіліну прадчуцьця радасці вечнага шчасця, як заруку нашага збаўлення.

Д о б р ы я ӯ ч ы н к і

Аб тым, якое вялікае значэньне маюць для кожнага чалавека добрыя ӯчынкі, можна ясна ба-
чыць са слоў Хрыста, калі Ён гаворачы аб сва-
ім другім прыходзе на зямлю, прадстаўляе яго, як
разрахунак з людзьмі за добрыя ӯчынкі і за іх
занядбаньне. «Калі Сын Чалавечы прыдзе ў славе
сваёй з усімі ангеламі, тады сядзе на пасадзе
свае славы. І зъбяруцца перад Ім усе народы, і
разлучыць іх адных ад другіх, як пастыр разлучае
авец ад казлоў. І паставіць авец праваруч ся-
бе, а казлоў леваруч. Тады скажа Цар тым, што
праваруч Яго: — Прыдзеце багаслаўленыя Айца
Майго і атрымайце валадарства, прыгатаванае
вам ад стварэння сьвету. Бо Я быў галодны і вы-
далі Мне есьці, меў смагу, і вы напайлі Мне; быў
вандроўным, і вы прынялі Мне; быў голы, і вы
адзелі Мне; быў хворы, і вы адведалі Мне; у
вязніцы быў, і вы прышлі да Мне. — Тады пра-
веднікі скажуць Яму ў адказ: — Госпадзе, калі мы
бачылі Цябе галодным і накармілі, або смаг-
нучым і напайлі? Калі мы бачылі Цябе вандроў-
ным і прынялі? або голым і адзелі? Калі бачылі
Цябе хворым, або ў вязніцы і прышлі да Цябе?
— І адкажа ім Цар у адказ: «Сапраўды кажу вам:
таму што вы зрабілі гэта аднаму з братоў Maix
меншых, Мне зрабілі. — Тады скажа тым, што
леваруч Яго: — Ідзеце ад Мне праклятыя ў
агонь вечны, прыгатаваны чарту і ангелам яго-
ным. Бо Я быў галодны, і вы не накармілі Мне;
меў смагу, і не напайлі Мне; падарожным быў,
і ня прынялі Мне; голы, і не адзелі Мне; хво-
ры і ў вязніцы, і не адведалі Мне. Тады адкажу-
ць Яму і тыя: — Госпадзе, калі мы бачылі
Цябе галодным, або смагнучым, або падарожным,
або толым, або хворым, ці ў вязніцы і не па-
служылі Табе? — Тады адкажа ім: — Сапраўды
кажу вам, таму што не зрабілі гэтага аднаму з
тых меншых братоў Maix, Мне не зрабілі. — І
пойдуць гэтыя ў муку вечную, а праведнікі ў
жыцьцё вечнае» (Мат. XXV, 31-46).

На аснове гэтых слоў Хрыста святыя айцы
стварылі прыгожую прыповесць аб найлепшым
прыяцель чалавека. Яе зъмест такі:

Якісці чалавек меў трох прыяцялёр. Аднаго
з іх любіў вельмі моцна, другога менш, а трэця-
га агулам мала цэніў. Здарылася таму чалавеку
пайсці на суд і тады найбольш любы прыяцель
адразу пакінуў яго; другі давёў да дзъвярэй су-
ду і далей не пайшоў; толькі трэці прыяцель пай-
шоў разам на суд і абараніў яго. Суд у гэтай пры-
повесці азначае суд паслья съмерці. Першы
прияцель — гэта багацьцё і дачасныя дастаткі,
людзі і зняць іх найбольш, але ў хвіліне съмерці
яны пакідаюць чалавека. Другі прыяцель — гэта
родныя і знаёмыя; яны яшчэ па съмерці могуць
пахаваць свайго бліжняга і зладзіць хаўтуры.

Толькі трэці прыяцель — добрыя ӯчынкі йдуць
разам з душою чалавека перад пасад Усявішняга
і там апраўдаюць чалавека і здабываюць нага-
роду. Таму і навучаў Христос, не ўганяцца за-
дачаснымі дастаткамі, але зъбіраць скарбы доб-
рых ӯчынкаў: «Ня зъбірайце сабе скарбаў на
землі, дзе ржа і моль іх нішчыць, і дзе зладзеі
падкопваюцца і крадуць, але зъбірайце сабе скар-
бы на небе, дзе ні ржа, ні моль іх ня нішчачь, і
із зладзея не падкопваюцца і не крадуць» (Мат.
VI, 19-20).

Можна сказаць, што добрыя ӯчынкі так патрэбны для збаўлення душы, як ежа для жыць-
ця цела. І так, як у штодзенным жыцьці неабход-
на здабываць ежу для падтрымання дачаснага
жыцьця, трэба так-жэ зъбіраць добрыя ӯчынкі
для асягнення жыцьця вечнага.

Вартасць нябеснага скарбу добрых ӯчынкаў
залежыць і ад колькасці, і ад якасці ӯчынкаў.
Але Бог і лічыць, і мерае нябеснымі мерамі.

Бог зусім ня лічыць тых добрых ӯчынкаў, якія
робяцца для людзкога вока: «Глядзеце, не давай-
це міластыні вашае перад людзьмі, так каб яны
бачылі вас, бо тады ня будзе вам нагароды ад
Айца вашага, што ў небе» (Мат. VI, 1).

Затое Бог рапухе ўсякі, нават найдрабнейшы
ӯчынак, калі ён зроблены ад шчырага сэруца і ў
імя Божае. «Хто напоіць аднаго з малых гэтых
толькі чаркай съцюдзённае вады ў імя вучня, са-
праўды кажу вам, ня страціць нагароды свае»
(Мат. X, 42).

Як Бог ацэньвае вартасць добрых ӯчынкаў,
бачна з таго, як Христос ацаніў дробную ахвяру
— грош беднае ўдавы, ахвяраваны на Ерузалім-
скую съвятыню: «Сапраўды кажу вам, што гэтая
бедная ўдава палажыла больш за ўсіх» (Марко
XII, 43), бо яна давала не з дастаткаў, але з свае
ўбогасці ад найшчырэйшага сэруца.

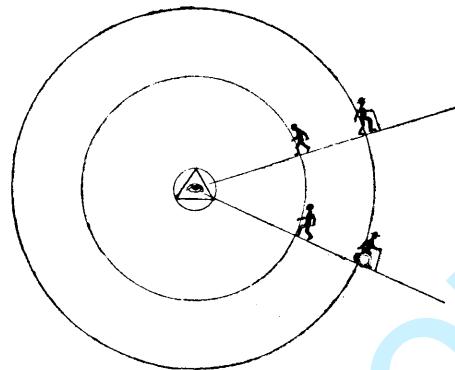
Гісторыя дае нязлічаныя прыклады, што і
людзі і зняць гэткія дарункі незалежна ад іх ма-
тэрыяльнае вартасці. Свяцейшы Айцец Пій XII
з усіх дарункаў, якія да сёняння атрымаў ад вер-
нікаў, найбольш зяніць падзёртую ляльку круглае
сіраты. Атрымаў Ён яе ў часе апошніяе сус-
светнае вайны, калі на адной з большых аўды-
енцый ў прысутнічалі дзеці з аднаго рымскага сі-
рапінца. Калі Свяцейшы Айцец уканцы аўдыен-
цы, багаслаўляючы паасобных вернікаў, падый-
шоў да маленъка сіроткі, тая пачалавала ягоную
руку і затрымаўшы яе падала сваю неразлучную
ляльку, кажучы: «Свяцейшы Ойча, я чула, што
Вы robіце шмат добра для ўсіх і асабліва для
нашага сірапінца, Вам за гэта іншыя даюць роз-
ныя дарункі на знак удзячнасці, дык і я хачу
зрабіць Вам падарак, але ў мяне няма больш ні-
чога, акрамя вось гэтае лялькі, дык прымене яе,

як падарак ад мяне». І прыняў Свяцейшы Айцец ляльку беднае сіраты, і палажыў гэты ўбогі дар побач укрыжаваньня на сваім працуным стале. Гэта адзіны дарунак ад вернікаў, які ляжыць на тым стале, каля якога вырашаюцца справы сусъветнага значэння.

Уканцы хоць коратка трэба зазначыць, што добрыя ўчынкі маюць вялікае значэнне ня толькі для будучага жыцця, але і для дачаснага, бо яны ўшляхотніюць душу чалавека і збліжаюць яе да Бога. Яшчэ перад Хрыстом рымскі філізоф і грамадзкі дзеяч Цыцэрон (104-43) казаў: «нічога так чалавека ня збліжае да Босьтва, як ашчасьліўліваньне іншых людзей». Гэтая думка зусім згодная з Хрысьціянскаю навукой аб добрых учынках. «Шчасльвія міратворцы, бо яны будуть названы Божымі сынамі (Мат. V, 9), навучаў Хрыстос на пачатку свае вучыцельскае дзеяньніцы.

Калі законьнік пытаў Хрыста, што рабіць, каб атрымаць жыццё вечнае, дык Хрыстос у алказ сказаў прыпovesць аб міласэрным Самараніне, які выратаваў жыццё парапененаму жыду і ўканцы параіў законьніку: «Ідзі і ты рабі гэтак» (Лук. 25-27).

Усё сув. Эвангельле ад пачатку да канца съведчыць аб тым, што добрыя ўчынкі можна рахаваць найбольш простым і пэўнымі шляхам, які вядзе чалавека да Бога. Калі гэту думку прадставіць графічна, як гэта зрабіў ужо у VI в. авва Даратэй, малюючы ўвесь круг людзкіх інтарэсаў, як колы рознае вялічыні, а Бога, як цэнтр, кола на знак таго, што ён ёсьць цэнтрам сусъвету, дак з гэтага малюнку стала ясна, што людзі, якія йдуць да Бога, ў цэнтр кола, тым самым збліжаюцца да сябе, значыць зъменішаюць су-

пярэчнасці, якія іх дзеляць. Наадварот, людзі, якія ўцякаюць ад Бога, тым самым разыходзяцца далей ад сябе, прорва між імі пабольшваецца. У гэтым і ёсьць аграмаднае значэнне добрых учынкаў для грамадзкага жыцця. Штодзенна можна назыбіраць нязылічаныя факты, якія пацьвярджаюць гэтую думку амаль на кожным кроку.

Карыстаючыся гэтаю схемою магчыма было-б нават азначыць ступень хрысьціянскае дасканаласці кожнага чалавека, толькі што няма магчымасці заглянуць у людzkую душу. Ды гэта і непатрэбна для хрысьціянскае дасканаласці. Хай кожны сам загляне ў сваю душу і паспрабуе азначыць ступень свае дасканаласці, а перадусім той кірунак, у якім ён ідзе: ці да Бога, ці ад Бога? Ня выключана, што гэткае разважанье можа не для аднаго стацца зваротным пунктам на добры жыццёвы шлях.

а. Л. Гарошка.

МАСОНСТВА

Слова «масон» французская паходжаньня і ў перакладзе на беларускую мову азначае «муляр», але таму, што тэтае слова служыць для азначэння сяброў аднае тайнае шырокараспаўсюджанай арганізацыі «Вольных муляроў», дык яго звычайна не перакладаюць.

У гутарках, газетах і часапісах слова: масон і масонства сустракаюцца ня рэдка, але дакладнейшыя весткі аб гэтай арганізацыі атрымаць даволі цяжка, бо масоны забавязаны строгаю прысягаю трymаць у сакрэце істотныя весткі аб жыцці і дзеяньніцы свае арганізацыі. Праўда ёсьць масонскія кніжкі і газеты, якія не падлягаюць сакрэтнаму пераходуўванию, а самыя масонскія арганізацыі, іхнія статуты і лёжы ў некаторых краінах праўна залегалізаваныя, аднак міма ўсяго гэтага сапраўднае ablічча масонства прыкрыта строгім сакрэтом.

Але з Божае волі «няма нічога тайнага, што-б

ня выявілася, ні ўкрытага, што ня сталася-б вядомым і ня выйшла-б наверх» (Лук. VIII, 17). Дык ня гледзячы на ніякія мерапрыемствы для захаванья тайны, часам пранікаюць сакрэтныя весткі аб масонстве ў шырэйшыя кругі грамадзянства і хоць звычайна такія весткі масоны стараюцца чымхутчэй зьнішчыць, але ўсё-ж праз гэта стаенца магчымым дакладней пазнаць гэтую арганізацыю і зразумець шматлікія падзеі ў грамадzkім і міжнародным жыцці, бо масонства старажынца мець сваіх сяброў пераважна ў найбольш упlyвовых і кіруючых кругах грамадзянства.

Пачаткі масонства гублююцца ў шэрай мінуўшыне. Самыя масонскія гісторыкі (як, напр., Р. Бекстэр, Гульд і інш.) стараюцца знайсці пачатак масонства ў дахрысьціянскіх містэрыях, некаторыя асновапаложнікам масонаў уважаюць жыдоўскую будаўнічага Гірама, галоўнага дойліда жыдоўскага святыні ў Ерусаліме за часоў Со-

ліў мона, інцыя зноў хоцуць дабачыць пачатак масонаў у гностычных хрысціянскіх сектах. — Доказаў на гэтыя дагадкі німа ніякіх. Пэўным аднам ёсьць той факт, што масоны існавалі ўжо ў познім сярэднявеччу. Тады рамеснікі кожнага фаху мелі свае арганізацыі так званыя цехі, гэта былі першыя прафесійныя саюзы работнікаў. Муляры і дойліды (будаўнічыя) мелі так-жа свой цех і згодна з тагачаснымі правамі сынергіі сакрэтаў свайго рамяслла. Самазразумела, што будова мураваных святыні ў і асабліва большых базылікаў была немагчымая бяз добрых спэциялістаў і гэта ў пабожным сярэднявеччу спрыяла таму, што іх муляроў набраў асаблівага значэння. У гэтым-же часе ягоныя кіраўнікі побач чиста прафесійных спраў пачалі займацца рознымі філізафічнымі спэкуляцыямі, уводзіць культ Найвышэйшага Будаўнічага, забавязванаць сяброў цеху да «будавання святыні ў сваёй души на ўзор Ерузалімскага святыні» і інш.; ператвараючы гэткім чынам прафесійныя цех у спекулятыўную арганізацыю. Мейсця сваіх зборак пачалі называць лёжамі, а сябе — братамі вольнымі мулярамі.

Калі 27-га чэрвеня 1717 г. у Лёндане злучыліся чатыры апошнія лёжы вольных муляроў у адну т. зв. Вялікую Лёжу, прыймаючы новы статут апрацаўаны пастарами Джэмсам Андерсонам, дык гэта было афіцыяльнаю датай, калі стары цех муляроў замяніўся ў сучасных масонаў. Даўнейшыя мулярскія прылады і вонратка, як: цырклі, трывутнікі, хварухі і інш. замяніліся ў сымбалі, а калішня тро ступені сяброў цеху: вучні, падмайстры і майстры разрасліся аж да 25 ступеняў, а потым да 33 з такім разлікам, каб «браты» меншых ступеняў ня ведалі, што робяць «паважаныя браты» на кіраўнічых становішчах. Прыніцце ў рады масонаў значна ўскладнілася і аформілася ў складаную цэрмонію.

З Англіі масоны хутка праніклі ў іншыя краіны. Асабліва моцна разраслося масонства ў Францыі і падрыхтавала грунт да рэвалюцыі 1789 г. У меру разросту масонства, яно распадалася на некалькі зусім незалежных кірункаў. Англійскае, скандинаўскае і паўночна-амерыканскага масонства ў тэорыі захавала да сёньня прызнаныне існаваныя Бога і нават вымагае ад сваіх братчыкаў прыналежнасці да якога небудзь хрысціянскага веравызнанія; затое большая частка французскага масонства, а разам з ім масонства лацінскіх краін, аб'яднанае вакол цэнтральнай лёжу Вялікі Усход, маюць ваююча бязбожніцкія характеристары.

Сёньня ў кожнай краіне, дзе ёсьць масоны, маюцца іхнія лёжы розных кірункаў. Напрыклад ў Францыі акрамя ўспомненае вышэй лёжу Вялікі Уход ёсьць яшчэ т. зв. Вялікая Лёжа, якая ў прынцыпе дазваляе сваім братчыкам прызнаўца Вялікага Будаўнічага; ёсьць яшчэ колькас-

на невялікія дзіўве іншыя цэнтральныя лёжы меншага значэння. Але да гэтага часу агульны тон сусветнаму масонству надае цэнтральная лёжа Вялікі Уход.

Не зважаючы на розныя разбежнасці ў праграмах і абрадах паасобных лёжаў, усе яны маюць адну супольную рысу: пропаганду ляіцызму (съвецкасці) і жаданье захапіць абсалютную уладу над усім чалавецтвам так фізычна, як і духова. Праўда масоны пропаведуюць узаемную помоч і маюць розныя гуманітарныя клічы, але ўсё гэта адносіцца толькі да сваіх сяброў. Для праводжання сваіх ідэяў масоны стараюцца ўсюды заніць кіруючыя становішчы, завесьці беззверавызначавальныя школы, съвецкія сужэнствы, падтрымоўваючы фальшывыя рэлігіі і секты за ўсякую цану стараюцца зынішчыць хрысціянскую мараль і завеські съвецкую этыку (бяз Бога) і інш.

У гэтай дзейнасці найбольшую перашкоду для масонства ёсьць Каталіцкая Царква, дзяля гэтага масоны адносяцца да каталіцызму з асаблівую варожасцю і ў першую чаргу да папы. У мінулым стагодзьдзі лёжа Вялікі Уход быў кінула кліч: Трэба выціць хрысціянства першна-перш у голаву (значыць у папства). Масонскі энцыкліпэдычны слоўнік, выданы ў Барцэлёне 1883 г., кажа: «Масоны маюць на мэце паўсюды разрушыць і зынішчыць каталіцтва». Гэтая варожасць да каталіцызму, як першая стадыя ў пляні масонаў для зынішчэння хрысціянства, часам прымае сапраўды несамавітыя характеристары, бо яно ставіць сабе, як канчатковую мэту: «перамогу чалавека над Богам» і лютую на папства, як на найбольшую перашкоду ў гэтым змаганьні. На міжнародным зьезьдзе вольнадумцаў выразна гаварыў аб гэтым масон Ляфарг: «Вось ужо 400 гадоў, як мы падточваем каталіцызм, гэтую наймацнейшую ў сівеце духовую машыну; аднак яна яшчэ моцная! Вайна Богу! Нянявісьць да Бога! У гэтым увесь прагрэс. Трэба пракалоць неба, як напяровае скляпеньне», — кричаў у прыступе шырасці і лютасці Ляфарг.

Аднак публічна з гэткімі клічамі масоны ня выступаюць так голасна. Агулам ўса ўсёй сваёй дзейнасці яны калі выступаюць, дык найчасціней пад покрышкаю іншых арганізацый. У 1922 г. лёжа Вялікі Уход прыпамінала сваім братчыкам, што «масонства павінна адчувацца ўсюды, але нідзе не павінна быць яўным». Яны дзейнічаюць быццам нейкія таёмыя чорныя рукі з-пазавугоўля. А нават і ў лоне самога масонства ўласцівия кіраўнікі астаюцца прыхаванымі. Напрыклад у лёжу Вялікі Уход вялікі процант сяброў жыдоў навонках не прайўляеца.

У сваёй дзейнасці масонства стараецца выкарыстаць усе рэвалюцыйныя групоўкі і партыі. Ня ёсьць ніякім прыпадкам, але плянаваю масонскаю дзейнасцю, што масон «брат» Керанскі да-

пусьціў у Рәсей да ўлады бальшавікоў, а сёньня зноў прабуе ажывіць сваю дзейнасць. Іншы масон «брат» Королій дапусьціў да ўлады бальшавікоў у Малдзяршчыне, масон Бэнэш дапусьціў бальшавікоў да ўлады ў Чэхаславаччыне — у падзяку за гэта і сам ня жыве і масонскія лёжы ў Чэхаславаччыне разьвязана 1-IV-1951.

Ня лепш было і ў мінульым, калі разбуральная дзейнасць масонства спадала адным канцом і на іхняя головы, аднак зас্লяпленне масонства відаць ня мае межаў. Праўда апошнім часам каліні-калі адзываюцца трывожныя галасы нават і спаміж масонаў; у 1939 г. некаторыя масонскія кіраунікі нават з найбольш бязбожнае лёжы Вялікі Усход у сваім бюлетэні ставілі нясымелае пытаньне, ці «масонства ня йдзе па шляху да свае загубы?», але шчырага і сумленнага адказу на гэтае пытаньне масоны баяцца даць.

Каталіцкая Царква ўжо злаўна прадбачыла тая няшчасці, да якіх вядзе масонская дзейнасць і дзеля гэтага асудзіла масонства ўжо ў 1738 г. Потым гэтае асуджанье шмат разоў паўтаралася. Найвастрэй асудзіў масонства Свяцішы Айцеп Леў XIII ў 1884 г. у энцыкліцы

«Нимапаш Genus». Гэтае асуджанье ўвайшло ў Колэкс Кананічнага Права, як 684 канон, які забараняе прыналежнасць да тайных згуртаваньняў. Але ў сапраўднасці дык ужо, сам Хрыстос асудзіў такія тайныя згуртаваньні, калі наўчуаў: «Кожны, хто робіць дрэннае, ненавідзіць съвятыя і ня йдзе да съвятыя, каб ня выявіліся ятоныя дрэнныя учынкі» (Ів. III, 20).

Усе забароны супраць масонства і самая справа масонства часта ўспаміналася на пачатку гэтага году ў звязку з дэкрэтам Кангрэсай ССВ. Ураду з дня 11-га студзеня, якім забаронена вернікам належаць да Ротары Клюбу ў тых краінах, дзе гэтае арганізацыя дзейнічае пад моцным масонскім уплывам.

Падаючы коратка ўсе вышэйпаданыя весткі і забароны, уканцы неабходна дадаць, што кожнаму верніку варта ведаць гэтыя забароны і кары, якія звычайна звязаны з забаронамі, але пуць водным матывам у жыцці і дзейнасці кожнага павінен быць ня страх перад карамі, але любоў да Бога, якая кажа нам з радасцю захоўваць усе прыпісы Каталіцкага Царквы і тым самым захоўвае ад блуджанья па бездарожжах.

A. I.

Кіеўская Мітраполія у другой палавіне XVIII стаг.

Прыступаючы да апісаньня рэлігійных адносінаў на Беларусі ў другой палавіне XVIII стагодзьдзя, цяжка знайсці лепшы тытул ад вышэйпаданага. Магчыма хто з тых, што ня мелі нагоды зацікавіцца рэлігійнымі адносінамі на Беларусі, спытае: што мае супольнага Кіеўская Мітраполія з Беларусью? Дзе Рым, дзе Крым, а дзе іванава хата?

Гаворачы аб Кіеўскай Мітраполії, трэба ведаць, што гэта вялізарны абшар з беларускім і украінскім насельніцтвам, які тварыў адміністрацыйна-царкоўную адзінку перш у межах Вялікага Літоўскага Княства, а потым у Рэчыпаспалітай. Ад канца XVI в. гэтая мітраполія была заўлежнаю ад Рымскага Апостальскага Пасаду. У XVIII в. яна перажывала вельмі цяжкі час. І гэтым якраз пэрыядам мы хочам тут заніцца.

Далёкія ад нас ўсякія палемічныя хітрыкі. Нам проста хочацца падзяліцца з суродзічамі тым, што мы на працягу некалькі гадоў змаглі знайсці ў архівах і музэях Заходніх Эўропы аб нашай бацькаўшчыне, а што дагэтуль знаходзіліся там у фоліях, прыкрытых пылам, нікім з вучоных ня выкарыстаных.

епархіяў або біскупстваў, а іменна: Уладзімерская, Луцкая, Львоўская, Пірэмышльская, Холмская, Пінская, Полацкая і Смаленская.

Амаль побач з кожнай з гэтых епархіяў усюдзя абрацу былі каталіцкія епархіі лацінскага абраду.

У 1772 г. быў радыкальна парушаны ўвесе строй Кіеўскаса Мітраполіі, а тым самым і ўсяго жыцця Каталіцкага Царквы ўсходняга абраду на Беларусі і Украіне.

Пасля першага разбору Рэчыпаспалітае ў межах гэтае апошніяе асталіся епархіі: Уладзімерская, Пінская і часці: Холмскае, Луцкае і Полацкае. Да Рәсей адышли: епархія Смаленская і большая частка архіепархіі Полацкае; да Аўстріі — епархіі: Львоўская і Пірэмышльская з часткамі Луцкае і Холмскае.

Пры гэтым стане рэчаў кіеўскім мітрапалітам трудна было ўгрымачы адзінства мітраполії. Кожны з урадаў тых дзяржаваў, дзе знайходзіліся вернікі з Кіеўскаса Мітраполіі, імкнуўся мець уплыву на абсаду біскупстваў, на съвтароў і вернікаў незалежна ад мітраполіта.

Тут будзе зусім на мейсцы падаць крыху дакладнейшае апісаньне кожнае з уніяцкіх епархіяў, бяручы пад увагу розныя дагэтуль друкаваныя працы і выкарыстоўваючы жаролы архіваў.

Мітрапалітальна Епархія Кіеўськае Мітраполії.

У сілу дагавору з 13 верасьня 1772 г. Мітрапалітальна Кіеўская архієпархія знайходзілася да часу другога падзелу Рэчыпеспалітае побо́насцю у межах гэтае апошняе.

З вуснаў а. Хведара Раствоцкага, правінцыяла літоўскае правінцыі аа. Базыльянау з нагоды кананічнага допыут праведзенага ў 1780 г. аб Язоне Юнашы Смагажэўскім, пазынейшым кіеўскім мітрапаліце, даведваемся аб самай мітраполії наступнае: «Мітрапалічая епархія ёсьць даволі абышырнай; яна прасцягается на абшарах Польшчы і Літвы. У Польшчы яна абымае ваяводзты: Кіеўскую і Брацлаўскую; у Літве — ваяводзты: Віленскую, Троцкую, Менскую і Наваградскую і некаторыя цэрквы ў княстве Жмудзкім належалі да ўспомненае епархіі...» (1). Падобна цівердзіць Ян Яхімовіч апостальскі протонатары і менскі кананіст. Ён няслушна толькі ў сваім съведчаныні выпускае ваяводзты Троцкую, праз катарае аднак бяз сумніву прасцягала мітрапалітальна епархія. На гэта ёсьць дакументальныя доказы (2).

Заўважым, што так а. Раствоцкі, як і сучасны яму Яхімовіч, ужываюць назову «Польшчы» не ў значэнні этнографічным, а палітычным, бо-ж ясна, што ваяводзты Кіеўскую і Брацлаўскую былі заселеныя ўкраінцамі. Што да назову «Літва», дык ён у тагачаснай тэрміналёгіі ёсьць адназначны з сёньняшнім назовам Беларусь і розным ад того, што сёньня разумеюць пад гэтым назовам летувісы, якія ў той час называліся жмудзінамі і мелі сваё Жмудзкае княства, як гэта выразна відаець з самога дакументу, дзе той самы а. Раствоцкі адрознівае Жмудзь (палаціне *Samogitia*) ад Літвы і сыцьвярджае, што нават на Жмудзі былі параҳві ўніятау.

На пасад кіеўскіх каталіцкіх мітрапалітаў быў вызначаны яшчэ ў 1458 г. папаю Піям II,—Кіеў (3), але ўжо ў часох аднаўлення Уніі ў Берасці ў XVI стаг. гэты пасад знайходзіўся ў розных мейсцах (4), пераважна аднак у Вільні, у Наваградку, а так-же і ў Менску; ад паловы XVIII стаг. найчасцей у Радомышлі на Украіне (5). У апошніх дзесятках XVIII стаг. з юрыдычнага боку аседкам мітрапалітаў лічанца Кіеў і Вільня, фактычна аднак ён быў спалучаны з пасадам таго біскупа, які выбіраўся на мітрапаліта (6).

1) Ратыканскі Архіў, *Processus Consist.*, t. 181, f. 267 v.

2) Ibid., *Processus Consist.*, t. 181, f. 269 v.; f. 256 v.; t. 186, ff. 35, 56 v.

3) I. Pelesz, *Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom*, Wien 1878, t. I, S. 377.

4) I. Pelesz, цытав твор, T. II, S. 60.

5) М. Кояловічъ, *Історія візсоедзінення Западно-рускіхъ Уніятоў*, С. Петербургъ, 1873, с. 6.

Нясталасць пасаду мітрапалітаў тлумачыцца тым фактам, -што паслья дагавору ў Андрушаве з 1667 г. Кіеў адышоў да Рasei. Ад таго часу ніхто з мітрапалітаў у Кіеве ня жыў і ня было там каталікоў усходняга абраду, аднак тытулы: «Кіеўскі Мітрапаліт» і «Кіеўская Мітраполія» былі затрыманыя да канца існаванья Уніі на Беларусі.

Частая зъмена мітрапалічага пасаду спрычыніла шмат лішніх клопатаў для ўсіх Уніяцкага Царквы. Асабліва трудна было ўпараткаваць архівы і належна адміністраваць уласнасцю Тому мы спатыкаемся няраз з дамаганьнем уніяцкіх біскупаў, з рэляцыямі папскіх нунцыяў аб спалучэнны раз на заўсёды мітрапалічага пасаду з адным сталым горадам, як аседкам Кіеўскага Мітраполіта. Аднак ня лёгка было наважыцца ў тым часе, які горад выбраць для такога пасаду. Адны жадалі мень яго на Украіне і ўжо нават разважалася справа ў Рыме аб замацаваныні мітрапалічага пасаду ў Львове; іншыя, асабліва сярод беларускага духавенства, не асмельваліся адступіць ад Вільні, Наваградка і Менска, — дзе для мітрапалічага пасаду была гістарычная традыцыя (7).

Што датычыць дэканатаў (благачыній), па-рахвіяў і ліку вернікаў у Кіеўской Мітраполії, дык няшмат аб гэтым можна даведацца.

Якуб Суша ў сваім творы «Аб працах вуніятаў» (8), кажа, што ў той частцы міраполії, якая належала да В. Княства Літоўскага знайходзілася 600 парахаў. Каяловіч, настаўлены варожа да уніятаў, выкарыстоўваючы дакументы з архіву Уніяцкіх Мітрапалітаў, перавезеных паслья скаваныя Уніі ў Москву, дае іншыя статыстычныя даныя. Трудна аднак азначыць, што даныя Каяловіча адносяцца да ўсіх Каталіцкага Царквы ўсех абраду, ці толькі да мітрапалітальнае епархіі.

Паводле яго ў Заходній Украіне каля 1730 г. налічвалася 150 парахвіяў, а ў 1747 г. іх лік узрос да 800, а ў 1764 г. іх было ўжо каля 2000 (9). Вялікая розыніца паміж паданымі лікамі на працягу даволі кароткага часу тлумачыцца: бурлівымі і неспакойнымі часамі, жывасцю, або вяласцю ў некаторых пэрыядах місыйнае уніяцкага дзеянасці, а так-же недакладнасцю самое статыстыкі.

З лісту ўвядзеных уніяцкіх сьвятароў у Бэрдичаве да папскага нунцыя Гарампі з дня 1 сакавіка 1773 г. даведваемся, што ў тым часе мітрапалітальна епархія налічвала 32 дэканаты,

6) Віткансі Архіў, *Processus Consist.*, t. 181, ff. 251 v., 256v-257, 266v-267, 269; t. 186, f. 52.

7) M. Harasiewicz, *Annales Ecclesiae Ruthenae, Leopoli 1862*, S. 356. Archiu Prop. F., Acta, t. 133, ff., 334-340.

8) J. Susza, *De laboribus Unitorum*, 1664. a.

9) М. Кояловічъ, *Історія візсоедзінення Западно-рускіхъ Уніятоў*, С. Петербургъ, 1873, с. 6.

каторых кожны меў па 60, а нават і больш на-
рахвіяў (10). Закругляючы тады лік, мы мелі-б
у цэлай епархii 1.920 параходвіяў. Гэта больш
менш згаджалася-б з тым, што пісаў у сваім лісце
дня 18 траўня 1781 г. мітрапаліт Смагажэўскі.
Паводле яго мітрапалітальная епархія мае ў тро-
разы больш цэркваў, як Полацкая епархія, катор-
гая тады налічвала 600 параходвіяў (11).

Узяўшы пад увагу ўсё вышэй сказанае, мож-
на зрабіць наступны высновак: Мітрапалітальная
епархія Кіеўскае Каталіцкае Мітраполіі ўсх. абра-
ду пры канцы XVIII стаг. мела на абшарах Беларусі і Украіны каля 1.800 параходвіяў, аўдэнаных
у больш, чым 30 дэканатаў Няпоўны съпіс памен-
на пералічаных дэканатаў (усяго 20) праудапа-
добна з 1776 г. знайходзіцца ў Ватыканскім Ар-
хіве (12).

На абшары гэтай-жа мітраполіі разам з ка-
талікамі ўсх. абраду пражывалі каталікі лацінска-
га абраду і нешматлікі ў той час праваслаўныя.
Гэтых апошніх выкарыстоўвала Расея, як палітыч-
ную ірыдэнту супраць Рэчыпаспалітае, умела ўсё
падводзячы пад съцяг рэлігійных патрэбаў і ін-
тарэсau праваслаўнага насельніцтва.

Між праваслаўнымі і уніятамі ў XVIII стаг.

Ці ёсьць катакомбнае рэлігійнае жыцьцё на Беларусі?

Адказам гэтае пытаньне хай будаць ніжэйпа-
даныя абрэзкі з успамінаў аднаго беларускага рэ-
лігійнага дзеяча.

Адведвачы Рым, пры першай-жа нагодзе я пай-
шоў аглядаць катакомбы. Манах з маленյкаю
съвекаю ў руках авводзіў нас па доўгіх вузень-
кіх падземных карыдорах, абатал якіх быў па-
адчынітыя грабы першых хрысьціян. Трапляліся
часам і пазачынітыя з напісамі. Якое магутнае
уражэнне робяць гэтыя грабы, прасякнутыя
крывёю хрысьціянскіх мучанікаў?! Даўно стелі
іхныя цэлы, нават касцякі часткова параклада-
ліся, але зямля напоеная іхняю съвятою крывёю
быццам уздымае магутны кліч да сумлення кож-
нага адведвальніка: «Уздымі сваё сэрца, маладуш-
ны! Ни бойся аддаць сваё жыцьцё за Хрыста, каб
атрымаць перамогу!!!»

І пад гэтым уражэннем сталі мне ў вачох, як
жывыя, абрэзы з роднага краю. У нас на Беларусі няма катакомбаў з доўгімі карыдорамі глы-
бока ў зямлі, але творацца іншыя і нават мы са-
мі аб іх амаль нічога ня ведаем, бо аб іх да гэ-
тага часу чамусыці нікто і словам не заінтуўся.
Можа некалі Бог дазволіць даведацца аб іх больш,
адчыніць іх тайніцы, каб умацаваць нашу веру,
але пад уражэннем рымскіх катакомбаў хайлела-
ся-б успомніць некалькі здарэнняў, аб якіх да-
ведаўся ад самых удзельнікаў катакомбнае рэлі-
гійнае працы на Беларусі.

здараліся часам непараразуменыі, найчасцей вы-
кліканыя штучна і далёка не так вострыя, як у
XVIII стаг. Нанова яны разгарэліся пасля 1772
г., калі вялікая частка уніятаў была прылучана
да Расеі і калі распачаўся працэс іх «адвароч-
вання».

Важнаю справаю, — на якую ў той час аж
залішне звязралася ўвагу, быў матэрыяльны стан
епархіяў. Тагачасныя архіўныя дакументы дак-
ладна падаюць лікавыя справаздачы даходаў. На-
прыклад даходы мітрапалічага пасаду раўняліся
суме каля 4.000 флёрэнтаў на год г. ян. каля
4.000 ангельскіх фунтаў. У даходы ўлічаўся пад-
атак ал съвецкіх съвятараў, называны «катэдратік»,
даходы з розных земляў і маемасцяў
прынадлежных да мітраполітальнае епархіі (13).

а. Ч. Сіповіч.

(Далей будзе)

10) M. Harasiewicz, Annales Ecclesiae Ruthenae, Leopoli 1862, S. 506.; I. Pelesz, Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom, Wien 1878, T. II, S. 537.

11) Ватыканскі Архіў, Nunz. di Vars., t. 145, f. 159 v.

12) Ватыканскі Архіў, Nunz. di Vars., t. 145, f. 53.

13) Ватыканскі Архіў, Processus Consist., t. 181 ff. 256 v-257, 267, 269 v; t. 186, ff. 53, 56 v.

Калі бальшавікі занялі Заходнюю Беларусь,
перед беларускім каталіцкім духавенствам паўстала
цэлы рад новых пытанняў у справе арганізацыі
душпастырскай працы. Для іх вырашэння арга-
нізуючыя тайныя сходы. Ни вельмі далёка ад быў-
шае граніцы ў адной звычайнай вёсцы пад вечар
спыніўся чырвонаармейскі цяжарны самаход і ад-
туль выйшаў нейкі барадаты дзядзька ды хутка
накіраваўся да мяйсцовае царквы, а самаход зынік
за паваротам. Праз якое паугадзіны да гэтае-ж
съвятыні пад'ехаў на самакаце нейкі іншы дзяд-
зьдзька. Як пачало сутанец пастукаў у дзіверы
съвятарскага дому яшчэ якісь падарожны і па-
ведаміў прысутных, што а. Х. пяжка захварэў,
лык няма чаго яго чакаць.

Па вячэры ў хаце не асталося больш нікога,
акрамя прыбыўшых і гаспадара. Пасля кароткае
малітвы «маленкі саборчык» распачаў свае на-
рады. Ужо даўно ў вёсцы ўсе спалі, калі зноў
кароткая малітва падзякі азначала канец нарадаў.

А назаўтра зноў спынілася недалёка ад вёскі
аўта, каб забраць і адвезыці назад учарашияга па-
сажыра. А калі і як разъехаліся іншыя падарож-
ныя, амаль нікто з вясковых ня бачыў.

Некалькі месяцаў пасля гэтага здарэння
распачалася чысціка школьніх калраў і тады бы-
ло загадана нованазначаным бальшавіцкім ін-
спектаром і кірауніком профсаюзаў пільна са-

чысь, каб выявіць і павыкаць усіх тых, хто быў
пад упрыгам «служыцеляў культуры».

У 1940 г. даунейшая граніца, якая дзяліла Беларусь, яшчэ па ранейшаму съцераглася чырвонаармейцамі, але час-ад-часу здараціся магчымасці праіссыці праз яе. І вось карыстаючы з гэткае магчымасці, калі аднойчы ехала група калгасынікаў на некалькі дзён з Усходняе Беларусі ў Заходнюю на нейкую съпешную працу, падчас таго, як цягнік затрымаўся на быўшай прыграничнай станцыі, з вагону выйшаў на пэрон якісь калгасынік у лапіцах і даволі прынішчанай вонраты ды накіраваўся хуткім крокам да съвятара, які прыпадкам прыйходзіў тудэма. Затрымаўшы съвятара, глянуў уважна на сутану, на аблічча і паволі вымавіў:

— Laudetur Jesus Christus!

Гром з яснага неба ня зьдзівіў-бы так съвятара, як гэтыя съвятая слова прывітання з вуснаў калгасыніка.

— In saecula saeculorum... — адказаў нерашуча духоўны у сутане.

Ня дзіўіцеся, — супакойваў яго калгасынік, — я так-жа съвятар, працую далёка адгэтуль у калгасе, скаваўшыся вось у гэтыя лахмоўні і лапіці, нібы ў катакомбы, а цяпер прашу цябе, браце, высвяждай мяне.

Яны прайшліся каля будынку станцыі і хутка разыйшліся, кожны ў сваю дарогу, каб ня прычягваць да сябе зыркага вока энкаведыстаў.

І так невялікі лік беларускага каталіцкага духавенства пасля бальшавіцкага і назістоўскага панаванья на Беларусі зусім змалеў. Калі-ж у 1944 г. фронт пасуваўся на Захад, дык абставіны змушалі разъвітвачца з сабою некаторых старых знаймых. Далёка на Усходзе Беларусі ў адным з гарадоў была такая сцэна:

— Дык, вы, ойча, астаемсся напэўна?

— Так. Тут ужо маў мейсца, тут мае і людзі, ды на старасць і руханца з бацькаўшчыны ня хочацца.

— Але тут трэба быць гатоваму на ўсякія эвэнтуальнасці.

— О, як-бы Бог мне дазволіў умерці за Яго съвятую справу і за свой народ, дык якога-ж бы я хацеў большага шчасція! Але пакуль гэта станецца, памятайце супольна маліца, каб вымаліць, хуткі паварот вас усіх да вялікае працы на роднай узірванелай ніве.

Съвядка.

МАЛІТВА

(Даслана з-за зялезнае заслоны)

О, Божа! Народ свой пакутны, убогі,
Як вернае сэрца ў адданых грудзёх,
кладу Табе сёньня пад Божыя ногі,
каб Ты не забыўся, каб Ты дапамог.

Каб сълёзы і раны, што землю пакрылі,
супроць чалавека бязьлітасны чын,
і зыдзек бязупыны і безыліч магілаў,
каб Ты не забыўся, каб Ты падлічыў.

Тугу ад тнязда свяага аларваных,
дзіцячую долю і мацеры плач,
бяссонныя ночы закутых ў кайданы,
галодных мучэніі, о, Божа, убач!

Узглінъ на чужымі стапанія нівы,
прыйдзі паглядзець да разьбітых съвятынь.
О, будзь міласэрны, о, будзь справядлівы,
і слуг Тваіх верных Ты болыш не пакінь.

Ты быў чалавекам і Ты-же меў мані,
І сам ад людзей Ты цярпеў на крыжы, —
ня дай больш няянінай крыві праліві,
у адцаі народу майму памажы.

З крыві і нядолі ўздымаў Ты народы
і мудрасцяй Божай іх волю сцярог, —
і нам пашлі волю, і нам дай свободу,
да нас прыйдзі ў госьці на скромныя парог.

За мукі народу, за сълёзы паэтаў,
за съмерць нашых юных братоў на крыжы,
за наши малітвы, о Войча сусьвету,
дай волі народнай на нівах ажыць.

Няхай абарэз наш край небагаты,
пацешыць ніколі ня'знаючых ласк,
асвежыць хай сумнія, шэрыя хаты
пазнаньнем, што Ты не забыўся аб нас.

Як чыстае сэрца пад Божыя ногі,
кладу Табе сёньня радзімы палі,
тых гоняў палотны, шляхі і дарогі,
і межаў цвяцістых съцялю паясы.

І потам крывавым згаранае поле,
забытыя хаты, курганы, бары,
і сэрцы у путах, і іхнюю долю
і з нашай крывёю Твае аўтары.

О, Ты найласкаўшы, Сын Бога Жывога,
што съмерць адкупленыем сваім перамог,
кладу Табе край свой пад Божыя ногі,
каб Ты не забыўся, каб Ты дапамог.

Прычынкі да жыцьця пісу д-ра Фр. Скарыны

425-ая ўгодкі друкарства на Беларусі, якія абходзіліся летась, ня мінулі бясьсьцелна. Яны азначыліся выяўленнем некаторых фактага з жыцьця Скарыны, якія да гэтага часу нідзе не успаміналіся ў ягоных біяграфіях.

І так, толькі летась некаторыя беларускія га-

Постніковым (1654). Тут падаём гэты партрэт; у верхній ягонаі часыі відзён лацінскі напіс: **FRANCISCUS SKORYNA.DE POLOCZKO, RUTHENO.**

1512.

Ёсьць так-жа весткі, што ў архівах Парыскага

Партрэт д-ра Фр. Скарыны ў аўлі Падуанскага Унівэрсытэту паводле фатаграфіі зробленай а. М. Маскалікам.

Партрэт д-ра Фр. Скарыны з ягонае Бібліі.

зэты падалі вельмі вартасную інвіну, што ў Падуанскім Унівэрсытэце ў старыннай аўлі між партрэтамі-фрэскамі славных людзей, якія выйшлі з Падуанскага Унівэрсытэту, як: М. Копэрнік, Т. Тассо, Г. Галілей і інш., ёсьць так-жа і партрэт Скарыны. Знайходзіцца ён у верхнім радзе між польскім пісьменнікам Я. Каханоўскім (1554) і першым расейскім дохтаром мэлыцыны П. В.

Сорбоны знайходзіцца, нідзе неапубліканая да-гэтуль прамова д-ра Фр. Скарыны у лацінскай мове, якую ён меў сказаць да студэнтаў Сорбоны, калі з Падуи прыхадзіў у Парыж і тут быў выбраны на старшыню аднаго студэнцкага гуртка, які займаўся справаю друкарства.

З Парыжу Скарына паехаў у Прагу, а адтуль на Беларусь.

М. М.

Пад птушыны съпей

Касавіца была ў поўным разгари. Сенажаць штодня праціла свой квітнеочу ўбор і замянялася ў аднавобразную пакошу, усланую быццам трупамі, доўгімі пракосамі. Але і яны доўта не ляжалі; грабцы хутка разьбівалі іх, каб тонкім пластам закрыць съвежую пакошу. З набліжэннем вечару пакоша ўкрывалася копамі съвежага сена, між якімі, маўляў тыя мурашкі, ўвіхаліся грабцы, а іхныя звонкія галасы і красачная волатка часткава замянялі красу скошаных кветак.

На тле скошанае сенажаці звяртала на сябе ўвагу нечая няскошаная палоска пры самым гасцінцы. Гэта Язэп Канцавы ня ўсьпей выйсці на сенаванье разам з усею вёскаю. Ён агулам уважаўся нялюдкам. Праўда, гаспадарка яго была невялічкая і каб не галадаць, ён часта хадзіў на заработка ў недалёкае мястэчка. Там часам знайходзіў добра платную працу, а часам наадварот, бачыў толькі няміласэрны зьдзек над сабою і патроху праціў веру. Толькі ўчора ён вярнуўся з заработка і сёняня ўжо быў на сенажаці ды стаўся дагнаць сваю адсталасць.

Ужо набліжаўся вечар; за Язэпам ляжалі не разьбітыя доўгія пракосы, але і перад ім прасцягалася даволі доўгая смуга мурожнае травы. Гэта-ж была ягоная адзіная і найлепшая сенажаць. На язэпавым забрунелы абліччы відаць былі съяды цвёрдага жыцця. Збоку гледзячы на яго, здавалася, што ён касіў, не звяртаючы ўвагі на акружавочы яго съвет. У ягоных запрацаваных моцных руках зграбна хадзіла каса і з посьвістам укладала ў роўныя рады сочную траву.

Грабцы, якія ўжо ўсьпелі скапіць сваё сена, зьбіраліся невялікім 'гурткам' і паволі йшлі да м��, а Язэп касіў далей.

— Язэп, хадзем разам! — клікаў нечы жаночы голас з граматы.

— Зараз, зараз, вось толькі пракос кончу, — адказваў спакойна касец, мянушкі касу і зноў браўся за сваю работу.

Ён набліжаўся да тэлеграфнага слупа. Хоць вечар быў зусім ціхі, але слуп моцна гадзей сваю гутгнявую песню: гу-у-у, гу-у-у, гу-у-у. Гэты гул мяшаўся з посьвістам касы ў дзўны дут. Раптам грабцы зацягнулі летнюю песню. Чароўная мэлёдия «лета» пералівалася і плыла над сенажацію і так сугучна зьлівалася з тулам тэлеграфнага слупа і посьвістам касы, што атрымоўваўся прынагадны хор нявымоўнае красы. Язэп на момант аж спыніўся, каб лепш прыслухацца да съпеву, але як толькі заціх посьвіст касы, ён пачаў, што нечага ня стала ў тым цудоўным хоры. Дык забыўшыся аб цэладзеным зьняможанні, з новаю сілаю налёг на касу, каб годна выкананы сваю частку ў тым хоры. Пад гукі гэтае чароўнае мэлёты ён адчуў нейкую новую сілу

ў сабе і такую радасць у души, якое яшчэ не адчуваў ніколі ў сваім жыцці. У гэткім настроі ён і не заўважыў, як хутка адкасіўся ад тэлеграфнага слупа.

Калі песьня сціхла недзе за гарою і сонца схавалася, Язэп ускінуў касу на плечы і паволі пайшоў дамоў, але ў ягоных вушох увесь час гучэла чароўная мэлёдия.

— Як гэта хораша, — паўтараў ён сам сабе няведама каторы раз і не адчуваў таго, што ён і сам пахараўшэй душою.

Пакуль Язэп павячэраў, начлежнікі ўжо ўсе паехалі і ня было ў каго спытацца, куды яны сёняня паехалі. Каб дарма ня траціць часу на пошуки, начлежнікаў, Язэп спыніў свайго каня на прысадах, спутаў яго, а сам лёг пад лазовым кустом ля самага гасцінца.

Не прайшло і некалькіх хвілін, як у паблізкім кусце зашчабяцала ціхім голаса нейкая, відаць, дробная птушка. Язэп і сам ня ведаў, што гэта за птушка, але ў начной цішы, яе ціхі і мілагучны съпей быў так прыгожы, што ён заслушаўся.

— Пераляці бліжэй, ты дробная щчабятуха! — думаў ён пра сябе. І быццам на гэту просьбу, яна-сапраўды пераляцела на ягоны куст, села над самаю галавою Язэпа і пачала съпяваць. Язэп не варушыў і пальцам, каб не спалохаць так мілае маленъкае съпявачкі. Яе съпей быў сапраўдано насалодаў для яго. Калі па некім часе птушка пераляцела на іншы куст, шкода яму было, што ня стала мілае сяброўкі і ён пачаў дакараць:

— Хіба-ж я такі дрэнны, што ты ўцякла ад мяне? — Але потым прышла яму іншая думка:

— Там пэўна ёсьць яе гніздо, дык вось туды і ляціць, каб съпяваць сваёй абранай і ўпрыемніць ей доўгія гадзіны веседжвання сваіх будучых птушанят. Дык нельга на яе крыўдаваць за тое, што паляцела ад мяне. — Язэп сам не заўважыў, што ён здаецца першы раз у жыцці не стараўся шукаць прычыны да наракання, але стараўся апраўдаць няведамую істоту.

Змучаны цэладзеннаю працаю, ён хутка заснуў і ня чуў больш съпеву. Калі прачнуніўся, дык неба на ўсходзе толькі пачало займацца на зару. Кругом было ціха. Конь непадалёк выгрызаў асаку з прыдарожнага рову. Раптам залунала песьня першых жаваранкаў. Колькі раз Язэп ездзіў на начлег, ён заўсёды чуў гэты съпей і прывык да яго, як да нечага будзённага і самазразумелага, але цяпер на алзіноце ды яшчэ пасыль колькіты-днёвага mestachkovaga жыцця неспадзевана зьявілася ў яго дзіўная думка:

— І ёсьць-же ім ахвота пяцьць так рана з галодным жыватом, і каму яны пяяць?

Не знайходзячы адразу адказу на гэтае пы-

таныне, ён устаў з-пад куста і пачуў, што ў далёкім хмызыняку прылілі салаўі і высьвістваў дрозд.

— Ранішні канцэрт дый голді, — ўпаўголаса азваўся сам да сябе Язэп. Будучы у гурне начдзежнікаў такія думкі ніколі ня прыходзілі яму ў галаву, а цяпер на адзіноце быццам першы раз у жыцьці Язэп слухаў прыгожы ранын съпей птушак і мімаволі вырынулі ў ягонай памяні, як адказ на пытаныне, недзе даўно чутыя слова: «Нават і малыя птушкі пачынаюць свой дзень малітваю, выслаўляючы Стварыцеля найпрыгажэйшым съпевам».

— І сапраўды, каму яны съпяваюць так рана? І не каля гнязда, але высока ў хмараў і ў далёкіх кустох? Мусіць праўду кажуць людзі — разважаў Язэп і падышоў да каня, распнутаў яго і папліскаваючы рукою па шыі, казаў:

— А мы, сівы, што будзем пяць, ці не?

Конь голасна заржаў. Чаго, чаго, але гэтага Язэп ніколі не спадзяваўся.

— Што-б гэта магло значыць?..

Ён адразу спаважнену і глыбока задумаўся, потым паволі налажыў каню аброць і нічога ня кажучы, накіраваўся на дарогу. Жаваранкі съціхлі. Неба паясьнела.

Ён паставіў каня ў хлеў, а сам ўзяўши касу пасыпашы ў сенажацы. Калі ён узыходзіў з касавухі на гасцінец бліснулі першыя праменіні ўзыходзячага сонца і раса на прыдарожных кустох заіскрылася пудоўнымі вясёлкамі колерамі. Звычайныя дробныя кропелькі вады ў съвяtle сонечных праменін ў быццам замяніліся ў пудоўныя дыяманты. Жаваранкі зноў высока ў хма-

рах затрылі свае прыгожыя гымны Сонца якраз узыходзіла з-за касцельнае вежы, якая толькі сваім вяршком выглядала з-за кругазору, дык на сонцам узымаўся крыж. Язэпу здалося быццам сонечны прамень з нейкім асаблівым цяплом, пранікнуў аж у ягоную душу, ён спыніўся на мамэнт, глянуў на далёкі крыж, зьняў шапку, набажна перахрысьціўся і пачаў успамінаць слова даўно не адмаўлянае малітвы і адчуў, што пахарашаў душою быццам тыя каплі расы ў сонечных праменінях. А жаваранкі высока ў хмараў пяялі бястурботна далей свае гымны, не зважаючы на тое, што слухае іх хто, ці не.

Анатоль Жменя.

НА ВЯЛІКДЗЕНЬ.

«Хрыстос ўваскрос!» — званы гудуні;
 «Хрыстос ўваскрос!» — усе пяюць,
 Зоркі глядзяць ясьней з нябёс,
 Хрыстос ўваскрос! Хрыстос ўваскрос! Хрыстос ўваскрос!

Паець вакол птушыны хор;
 Вясенны час прышоў на двор, —
 Ажы́учы дождж з сабой прынёс.
 Хрыстос ўваскрос! Хрыстос ўваскрос! Хрыстос ўваскрос!

О, родны край, прышла вясна;
 Устань, прачнісь ад зморы-сна,
 Абмый свой твар, — спаткай свой лёс!..
 Хрыстос ўваскрос! Хрыстос ўваскрос! Хрыстос ўваскрос!

Э. Б.

НА РЭЛІГІЙНАЙ НІВЕ

АПОСТАЛЬСКІ ПАСАД І СПРАВА МІРУ.

Старшыня камуністычнай арганізацыі «Прыхільнікаў Міру» ведамы фізык Жоліё-Кюрі звязаўся да Свяцейшага Айца Іія XII з заклікам падтрыманьці іхняня «стараныні захаваць мір». У імені Свяцейшага Айца на гэты заклік адказаў Я, Экс. Монтіні даўжэйшым лістом апублікованым у Ватыканскай газэце «Осэрваторэ Романо», дзе з націскам гаворыцца, што Апостальскі Пасад ніколі не жадаў вайны і ня будзе жадаць яе нават і тады, калі-б яна некаму здавалася здольнай зьнішчыць камунізм, бо Апостальскі Пасад глыбока пераконаны, што вайна здольна прынесці толькі шмат бяды і нядолі, якія стануцца ўгнаенінем і спрыяючы атмасфераю для разросту камунізму. Апостальскі Пасад будзе заўсёды старацца служыць справе міру, але сапраўднага міру, які можа стацца толькі ў выніку ажыццяўлення ў практычным жыцьці навукі Хрыста.

Гэтым адказам Апостальскі Пасад яшчэ раз заявіў на ўесь съвет, што мір ня асягненца ніколі пустою і хлусъліваю прапагандаю, але толькі дзеяньнем у хрысьціянскім духу.

СЪМЕРЦЬ ЗАСЛУЖАНАГА ДЗЕЯЧА.

Калішні сакратар папаў Пія X і Бэнэдыкта XV а. Джэроламо Біянкі памёр у веку 81 г. дня 23-III, Апошнія гады свайго жыцьця ён жыў у манастыры строгім аскетычным жыцьцём перабываючы найчасцей у адзіноце. Спаў ён на звычайных дошках і спажываў толькі хлеб і ваду.

ПЛЕНАРНЫ САБОР ФРАНЦУСКАГА ЯПІСКАПАТУ.

Сёлета 3 і 4 красавіка першы раз пасля 1906 г. мелі французскія каталіцкія япіскапы свой пленарны Сабор прысьвечаны: душпастырству съв.

Тайнаў, рэарганізацыі сакратарыяту Каталіцкае Акцыі і справе вольнага школьніцтва.

НАВЕРНЕНЬНЕ.

Мадзярскі новеліст і драматург жыдоўскага паходжання Фэрэнц Мольнар ведамы быў, як бязбожнік. Але нядоўна ён прамаўляў у радыёстанцыі «Голас Амэрыкі» (ён сам жыве ў Амэрыцы ад 1940 г.) і ў сваёй прамове між іншымі сказаў: «Маю ўжо больш, як 70 гадоў з іх 60 гадоў я жыву ў бязьверстві. Ціпер пачынаю верыць у бесьсъмірнасць жыцця, якое дае вечны мір душы».

НОВЫ ЭКЗАРХАТ ДЛЯ УКРАІНЦАЎ У КАНАДЗЕ.

У звязку з масаваю эміграцыяю украінцаў у Канаду Апостальскі Пасад падзяліў у 1948 г. існующы там ад 1912 г. япіскапскі ардынарыят для украінцаў грэка-каталікоў на трох Экзархатах для сярэдняе, усходняе і заходняе Канады, высьвячваючы адначасна трох новых украінскіх япіскапаў.

Новы наплыў эмігрантаў выклікаў неабходнасць пабольшыць лік япіскапаў дзеля гэтага сёлета ўтворана чацвёрты экзархат дзелячы Экзархат цэнтральнае Канады на два. Новым экзархам назначаны Я. Э. Роборэнкі дагэтульшні суфраган

Я. Э. Ладыкі, а на суфрагана назначана а. Максіма Гэрматюка ЧСВВ.

АЦАНІЛІ АХВЯРНЮЮ ПРАЦУ.

У Францыі між работнікамі працуе невялікая колькасць сьвятароў-работнікаў. Нядоўна ў Бордо адзін з гэтых сьвятароў а. Мішэль Фарво загінуў ад няшчаснага выпадку падчас працы ў порце. Хоць нядоўга працаваў між работнікамі дзвяццацісямі гадовы а. Мішэль, але яго работнікі паважалі і прынялі масавы ўдзел у пахаванні, выказваючы гэтым зразуменне ягонае ахвярнае працы.

УЗМАЦНЕНЬНЕ БЯЗБОЖNІЦКАЕ ПРАПАГАНДЫ

Апошнім часам ува ўсім Савецкім Саюзе і падсавецкіх краінах заўважваецца паважнае узмацненьне бязбожніцкае прарапаганжы з асаблівым супрацькатализмікім кірункам. У Ленінградзкім музеі гісторыі рэлігіі адчынена спэцыяльныя адзінкі, якія: «Гісторыя папства і інквізіцыі» і «Ватыкан на службе імперыялізму».

У падсавецкай часці Нямеччыны «Культурная Ліга для аднаўлення Нямеччыны» зарганізавала падобныя-ж супрацькатализкія выступкі ў аўтобусах і перавозіць з горада ў горад. Тоё самае дзеяніе ў Румыніі.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА

АНГЛІЯ.

Сакавіковыя ўрачыстасці.

Ува ўсіх беларускіх цэнтрах у В. Брытаніі дзень 25-га сакавіка быў азначаны, як дзень беларускага нацыянальнага свята.

У Лёндане зрана ў доме а.а. Марыянаў была адпраўлена Служба Божая для каталікоў, а для праваслаўных адбылося багаслужэнне ў украінскай царкве. Папалудні таго-ж дня ў Беларускім Доме адбылася акаадэмія, на якой пасъля адчытання надасланых прывітаньняў, а. др. Ч. Сіповіч прачытаў даклад на тэму: «Беларусь учора і сяньня». На мастацкую частку акаадэміі злажыліся дэкламацыі і патрыятычныя ды народныя песні.

У Брадфордзе малебень за Беларусь адправіў а. А. Крыт, пасъля чаго адбылася ўрачыстая акаадэмія з удзелам прадстаўнікоў ад латышоў і украінцаў. На пачатку акаадэміі Бутрымовіч прачытаў рэфэрат на тэму дня, наступна пасъля адчытанья Трэцяе ўстаўное граматы, прывітлі беларусаў прадстаўнікі ад латышоў і украінцаў. Палкія слова гэтага апошняга часта перарываліся тучнымі воплескамі, асабліва калі ён заклікаў:

«Без незалежнае Беларусі ня можа быць незалежнае Украіны», на салі доўга не змаўкалі воплескі. На мастацкую частку акаадэміі злажыліся дэкламацыі і сьпевы ў добрым выкананні. Некаторыя нумары, як, напр., песня «На выгнанні» і раманс «Зорка Вэнэра» ў выкананні дуэту Мака і Сяўковіча заслугоўваюць на асаблівае прызнаньне. Закончылася ўрачыстасць адсыпваннем беларускага нацыянальнага гымну.

Агульны Трэці Зьезд ЗБК.

Карыстаючы з Вялікадня і нацыянальнага свята Згуртаванне Беларускіх Камбатантаў адбыло ў Лёндане свой трэці з чаргі, зьезд, на якім пасъля адкрыція і прывітаньня Я. Пілецкі меў даклад аб фэдэрацыйных міжнародных рухах. Наступна адбыліся справаздачы адыходзячае управы, з якіх выявілася, што ЗБК усьціж развязваеца, не зважаючы на розныя цяжкасці.

У склад новае управы ЗБК выбрана: старшыня — П. Сыч, заступнік старшыні — Крушына, сакратар — А. Лашук, скарбнік — П. Навара. Выбрана так-жа Рэвізійную Камісію і Сяброўскі Суд.

Возера на Палесьсі вясною.

Б.Х.А.А. «Жыцьцё» і міжнародныя падзеі.

Трэці Агульны Зьезд Беларускага Хрысьціянскага Акадэмічнага Аб'еднання «Жыцьцё», які адбыўся ў Лёндане, між іншымі пастановамі выслаў лісты асуджаючыя, бальшавіцкую агрэсію ў Карэі на adres Карэйскага Легашы ў Лёндане і у сакратарыят Аб'еднаных Нацыяў. На аболва лісты прышлі адказы.

АРГЕНТЫНА.

Святкаваньне 25-га Сакавіка.

Беларус з Буэнос Айрэс, Бэрэзатэгуй і дэлегаты з далейшых правінцыяў Аргэнтыны сёлета абходзілі супольна свой нацыянальны дзень у Бэрэзатэгуй, дзе з гэтае нагоды ў праваслаўнай царкве а. Вячорко адслужыў малебень за Беларусь і паніхіду за палёгшых змагароў.

Пасляя багаслужэння і супольнага абеду адбылася сходка, на якой пасляя прынагадных прамоваў усе прысутныя сипявалі беларускія народныя песьні.

Рэха ў прэсе аб 25 Сакавіку.

Іншанацыянальная преса ў Буэнос Айрэс з нагоды 33-іх угодкаў абвешчаныя незалежнасці Беларусі зъмісціла інфармацыйныя артыкулы аб Беларусі. Украінская газета «Наш Клич» №. 803 падала вялікі артыкул у гішпанскай мове аб беларускіх вызвольных змаганьнях. Нямецкая газета «Freie Presse» №. 1869 падала ў цэласці

камунікат разасланы ў прэсу ўправаю ЗБА. Летувіская газета «Argentynoje Balsas» №. 921 падала той-жа камунікат, дадаючы яшчэ шырокія выясынені. Толькі летувіская газета «Laikas» №. 42, падаючы вестку аб угодках абвешчаныя незалежнасці Беларусі, парабіла няпрыхільныя для Беларусі зацемкі.

АУСТРАЛІЯ.

Беларуская рэпрэзэнтация.

З нагоды 50-годзьдзя існаваньня Аўстралійскага Коммэнвельту адбыўся ў Сыднэю ўрачысты паход, на якім побач урадавых аўстралійскіх калёнаў удзельнічалі так-жа і «новааўстраліцы», як асобныя нацыянальныя групы з сваімі сцягамі. Беларуская група хоць і нешматлікая, але звязратала на сябе ўвагу сваю стройнасцю і сваімі прыгожымі нацыянальнымі строямі.

Выстаўкі ў Канбэрры і Брысбане.

Сёлета ў днёх ад 21 да 27 студзеня ў сталіцы Аўстраліі Канбэрры адбылася міжнацыянальная выстаўка ручных вырабаў новае эміграцыі. У тэй выстаўцы ўдзельнічалі 11 нацыянальнасцяў, між імі і беларусы. Кожная нацыя мела на выстаўцы свой адзьдзел. Беларускі адзьдзел быў адным з найпрыгажэйшых і сцягваў да сябе шматлікіх наведальнікаў. Трэба прызнаць, што арганізацыя і аблуга беларускага адзьдзелу з чэсцю выканала сваё заданьне.

У днёх 12-17 сакавіка гэтая-ж выстаўка адбылася ў Брысбене і тут беларускі адзьдзел вабіў да сябе шматлікіх глядачоў. На выстаўцы распашоджаліся так-жа інфармацыйныя брашуры аб Беларусі. Агулам аглядала выстаўку больш 15.000 чалавек. З Брысбену перавезена выстаўку ў іншыя аўстралійскія гарады.

Дзень 25-га Сакавіка.

У Сындыі з нагоды 33-іх угодкаў абвешчаныя незалежнасці Беларусі была адслужана ў салі ІМКА Служба Божая за Беларусь. Папалудні ў той-же салі М. Лужынскі прычытаў зъмістоўны рэфэрат аб акце 25-га сакавіка. Адсьпяваньнем нацыянальнага беларускага гымну закончылася афіцыяльная частка ўрачыстасці.

Агульны Сход Аб'еднання Беларусаў Н.П.В.

Папалудні 25-га сакавіка адбыўся у Сындыі агульны Гадавы Сход Аб'еднання Беларусаў Но-вае Паўднёвае Валі. Пасьля справаздачи старшыні адыходзячае управы і дыскусіі над ёю адбыліся выбары новае управы, у склад якое ўваішлі: старшыня — М. Лужынскі, сябры управы — др. Я. Малецкі, А. Смаль, Бакуновіч, В. Клуніцкі і Сіткоўскі. Выбрана так-же 5 дэлегатаў на агульны сход беларусаў у Аўстраліі для ўтварэння цэнтральнае беларускае арганізацыі ў Аўстраліі.

БЭЛЬГІЯ.

Беларускія канцэрты ў Ліежы.

Ансамбль беларускае студэнцкае групы ў Лювэне сёлета часта выязджаў у большыя і меншыя гарады Бэльгіі з беларускімі канцэртамі. Гэтыя выступы ўсюды былі радаснымі падзеямі ў жыхароў беларускіх майсцовых работнікаў. Асабліва ўдала быў наладжаны канцэрт у Ліежы 25-га лютага. Месяц пазней у гэтым-же Ліежы адбыўся міжнародны канцэрт «Скарбы ўсходняй фальклёру», на якім беларускі ансамбль беларускай народнай песні і танцаў пад кіраўніцтвам праф. М. Равенскага быў азначаны, як найлепшы нароўні з бэльгійскім і украінскім хорамі.

Сакавіковыя ўрачыстасці.

Ува ўсіх большых і меншых беларускіх цэнтрах на аштары Бэльгіі 33-ія ўгодкі абвешчаныя незалежнасці Беларусі былі азначаны рознымі прынагаднымі ўрачыстасцямі.

У Лювэне была наладжана акаадэмія ў Беларускім Студэнцкім Доме, на якой быў прачытаны рэфэрат аб гісторыі 25-га сакавіка. Пасьля дэкламаваліся патрыятычныя беларускія вершы. Закончылася акаадэмія адсьпяваньнем гымну і скромным пачастункам.

У Монс-Аршы святочная ўрачыстасць адбылася ў украінскай сінагогі. На ўрачыстасці

присутнічалі так-же прадстаўнікі ад украінскіх арганізацыяў: СУМ, СУБ і Згуртавання Украінскіх Камбатантаў, якія пасля ўступнае прамовы старшыні майсцовага адзьдзелу Саюзу Беларусаў ў Бэльгіі горача віталі беларусаў. Рэфэрат аб гісторыі 25-га сакавіка прачытаў прадстаўнік галоўнае Управы СББ. Пасля дэкламацыі патрыятычных вершоў закончылася ўрачыстасць су-польным прыніццем.

У Зольнер і Гаўтгален адбыліся зборкі майсцовых адзьдзелоў СББ, на якіх прадстаўнікі з галоўнае Управы прачыталі рэфэраты, аб вызвольных беларускіх змаганнях і гісторыі акту 25-га сакавіка.

У Ліежы святкаванье адбылося дні 26-га сакавіка. Раніцаю гэтага дня а. А. Смаршчок адслужыў малебень за Беларусь, пасля чаго адбылася ўрачыстая акаадэмія, на якой прысутнічалі акрамя беларусаў так-же шматлікія госьці і прадстаўнікі ад казакаў, калмыкаў і украінцаў, якія горача віталі беларусаў з нацыянальнымі съвятам. Зъмістоўны рэфэрат на тэму дня прачытаў студэнт У. Цывірка. Закончылася акаадэмія адсьпяваньнем беларускага і казацкага гымнаў ды су-польнаю фатографіяю.

ГІШПАНІЯ.

Багаслужэнне за Беларусь.

У дзень 25-га сакавіка ў капліцы Калегіі для чужынечкіх студэнтаў у Мадрыдзе была адслужана Служба Божая ў намераныі Беларускага Народу. На гэтым багаслужэнні акрамя беларусаў прысутнічалі так-же шматлікія студэнты іншых нацыянальнасцяў.

З.Ш.А.

Беларускі Нацыянальны Дзень.

Амаль ўсіх большых скупленнях беларусаў на аштары Амерыкі 33-ія ўгодкі абвешчаныя незалежнасці Беларусі супрадаваджаліся рознымі ўрачыстасцямі. Аб гэтых урачыстасцях цырока павядоміць беларуская амэрыканская прэса дзеля гэтага іх тут не паўтараем.

Іншанацыянальная прэса зъмісьціла з гэтае нагоды камунікаты беларускага дзяржавнага прадстаўніцтва і шырэйшая артыкулы аб Беларусі.

Карта Беларусі.

Выдавецтва «Р» уканцы мінулага году выдала невялікую, але акуратна апрацаваную ў ангельскай мове карту Беларусі, падаючы адменным колерам сучасныя граніцы БССР і этнографічныя беларускія граніцы. Зазначаны так-же сучасны адміністрацыйны падзел.

Скаўцкі часапіс.

Пасля трохгадовага перапынку пачаў выходзіць у З.Ш.А. скаўцкі часапіс «Юнак» у такім самым напрамку, як выходзіў раней ў Нямеччыне.

ІТАЛІЯ.**Заканьчэнне студыяў.**

Імя Пятра Конюха, як шматнадзейнага беларускага съпевака ўжо няраз успаміналася на сторонках беларускага прэсы. Цяпер паведамляюць з Рыму, што ён 21-га лютага атрымаў з Сусветнае Акадэміі Артыстаў і Прафесіоналаў ў Рыме дыплём артыста-лірыка з тытулам «Cavaliere Academico».

КАНАДА.**Сакавіковая ўрачыстасць.**

Беларусы з Торонто і ваколіц азначылі дзень 25-га сакавіка ўрачыстай акадэмій, на якой праф. Жук-Грышкевіч прачытаў рэфэрат аб гісторыі і значэнні сакавіковага акту, наступна адбылася мастацкая частка з вельмі ўдалымі съпевамі, дэкламацыямі і народнымі танцамі.

НОВАЯ ЗЭЛЯНДЫЯ.**Скаўты рухаюца.**

Паміж нешматлікімі беларусамі ў Новай Зэляндыі ёсьць некалькі скаўтаў. Ня маючы магчымасці мену сваю арганізацыю, яны вядуть скаўцкую працу ў нова-зэляндзкіх скаўцкіх групах, як беларускія сябры. Дзякуючы ім у нова-зэляндзкай прэсе зьяўляючыся зацемкі аб Беларусі, а «Otago Scouting» №р. 2 выдрукаваў прынтынне для беларускіх скаўтаў у Францыі ад свайго сябры Марыяна

НЯМЕЧЧЫНА.**Новы часапіс.**

За мінулы год на абшары Нямеччыны пера стала выходзіць шмат беларускіх часапісаў, затое ад лістапада пачаў выходзіць ратарным друкам новы часапіс «Беларускі Патрыёт», як орган Згуртавання Беларускіх Патрыётаў.

ФРАНЦЫЯ.**Новая газета.**

Ад сакавіка месяца г.г. почала выходзіць у Парыжу ў нядынна зарганізаванай друкарні «Хаўрусу» новая беларуская газета «За волю», выданая коштам Беларускага Выдавецкага Фонду ў Францыі і дапамогаю гэткіх-жа фондаў у Бэльгіі і Англіі.

Урачыстасць у чэсьць акту 25-га сакавіка.

З нагоды 33-іх угодкаў абвешчання незалежнасці Беларусі дні 25-га сакавіка была аслучана ў беларускай капліцы ў Парыжу ўрачыстая Служба Божая за Беларусь з прынагадным казаньнем аб Божым правідзе ў кіраваныні съветам. Папалудні таго-ж дnia сабраліся беларусы з Парыжу і ваколіц у салі «Хаўрусу» на ўрачыстую сходку, якую адчыніў Ул. Шыманец, паслья чаго прэз. М. Абрамчык сказаў вельмі зъмястоўны і падбалзёрваючы даклад аб тых шляхах, па якіх

акт 25-га сакавіка йдзе да свайго ажыццяўлення. Паслья съпеваў народных песніяў і дэкламацыяў урачыстасць закончылася агульным адсپяваньнем гымну.

Першая Канфэрэнцыя Вольных Хрысьціянскіх Сындыкатаў.

Сёлета між 31-III і 1-IV адбылася ў Парыжу першая Канфэрэнцыя Вольных Хрысьціянскіх Сындыкатаў. Цэнтральнае і ўсходніе Эўропы і Балканскіх краёў. На Канфэрэнцыі ўдзельнічала 81 дэлегат, як рэпрэзантанты ад 13 нацыяў. Акрамя таго былі прадстаўнікі некаторых заходня-эўрапейскіх урадаў і хрысьціянскіх сындыкальных арганізацыяў. Гэта падзея можа месьц паважны ўплыў на разьвіццё хрысьціянскага сындыкальнага руху ўсіх сягонняня яшчэ падсавецкіх краінах.

Беларусаў рэпрэзэнтавалі на гэтай Канфэрэнцыі прадстаўнікі ад Хрысьціянскага Аб'яднання Беларускіх Работнікаў у Францыі і ад Аб'яднання Беларускіх Работнікаў у Бэльгіі. У выніку нарадаў Канфэрэнцыі выбрана Сталае Бюро ў склад прэзыдымуя якога ўвайшоў беларускі прадстаўнік, як першы заступнік старшыні.

Гадавы Сход БНАМ.

У салі Хрысьціянскага Сындыката ў Парыжу дні 8-га красавіка адбыўся гадавы Сход сяброў Беларускага Незалежніцкага Арганізацыі Моладзі. Справаздачы старшыні БНАМ і Рэвізійнае Камісіі выказалі, што за мінулы год выканана немалую грамадzkую працу, не зважаючи на невялікую колькасць дзейных сяброў.

Паслья аблігаторы ўступаючай управе выбрана новую ўправу ў такім складзе: старшыня — М. Наумовіч, сакратар — В. Міцкевіч, скарбнік — Г. Касцюк. Уканцы намечана вытычныя для пляну працы на бягучы год. Паслья Сходу разыграна лягэрэю.

ПАДЭЯКА.

Рашкевіч Францішак разам з усею сваю сям'ёю гэтым шляхам перасылае шчырную падэяку ўсім тым суродзікам, якія прыслалі яму падтрыманьне ў цяжкую хвіліну жыцця.

ПОШУКІ

Сташэўскага Івана з в. Парэчча шукае дачка Ліда.

Свайго знаёмага **Кашкурэвіча** Арыстарха са Случчыны шукае Турскі А. і супрацоўнікі з музею.

Хто ведае аб долі **Пракаповіча** Канстанціна з в. Бабровічы на Палесьсі просіцца адгукнунца на алрас рэдакцыі.

Сваю матку **Рудзько** Аляксандру і сястру Вену шукае Рудзько Антон.

Гарманюка Юрку шукае Данута Лешко.

Пісаць на алрас рэдакцыі.

Абразкі з жыцьця

ДЗЕ ЖЫВЕ БОГ?

Настанік прынагадна спытаў вучняў: «Дзе жыве Бог?» На гэтае пытаньне пачуліся ў клясе розныя адказы: «У небе», — казалі адны; «У чистым сэрцы», — гаварылі другія; а малы Франуц закрычаў на ўесь голас: «Бог жыве на Доўгай вуліцы ў апошній хаце налева». Калі съмех, выкліканы гэтым адказам, крху супакоіўся, настанік спытаў Франука, чаму ён так цвердзіць. Хлапец адказаў: «Нядайна я з бацкам ішоў каля гэтае хаты і мне бацька казаў, што гэная хата належыць беднаму шаўцу, які мае васьмёра дзяцей і яшчэ съялпога дзеда на сваім утрыманьні. У іх часта не стае і ежы, і вонраткі, але яны жывуць у прыкладнай згодзе і ўзаёмнай любові. И бацька мне сказаў: «Вось, сынку, тут між імі жыве Бог».

Паводле «Ст. Конрадсбліят».

АПОШНЯЯ ПРОСЬБА ДЗІЦЯЦІ.

Адзін амэрыканскі гэнэрал высымейваў рэлігію, як толькі мог, але ягоная сужонка, наадварот, яна была вельмі пабожная і ў гэткім пабожным духу ўгадоўвала свою адзінную дачку, не зважаючы на ўсе спрацівы гэнэрала. Здарылася аднак, што адзінчака цяжка захварэла і лекары каля яе ложка безнадзеяй разводзілі рукамі. Хворая адчуvala, што збліжаецца яе апошняя гадзіна.

— Татка, мой любы татка, — звярнулася дачка да гэнэрала, — я за некалькі гадзін памру, але я цябе прашу перад съмерцю, скажы мне: каму я маю верыць; ці ў тваю гутарку супраць рэлігіі, ці ў тое, што мне гаварыла мама аб небе і аб Богу?

Гэтае пытаньне ўміраючае дачкі так узрушила гэнэрала, што ён з съязамі ў вачох казаў:

— Маёй дзіцятка, вер у тое, што табе заўсёды казала мама.

— Дык ты так-жа, татка, мусіш верыць у любага Бога, — казала дочка, гледзячы ў вочы бацькі.

Гэтая апошняя просьба ўміраючае дачкі хутка зыдзеісьнілася: гэнэрал вярнуўся да даўно ўтрачане веры і ў ёй знайшоў магутную крыніцу падтрыманьня ўва ўсіх жыцьцёвых турботах і адначасна мэту свайго жыцьця.

НА ВУЛІЦАХ ПАРЫЖА.

У квартале, ведамым з сваіх вольнадумцаў, прыйходзіў аднойчы нясустраканы там раней съяцтар. Раптам якісь старэйшы дзядзька ветлівым рухам спыніў съяцтара і спытаўся:

— Скажэце мне, будзьце ласкавы, ці Бог заўсёды існуе?

— Так, заўсёды, — адказаў, зьдзіўлены крыху неспадзеваным пытаньнем съяцтар.

— Дык, скажэце, чаму-ж я Яго ніколі ня баць?

— О, мой дружы, вы шмат рэчаў ня бачылі, а да таго ёсьць шмат рэчаў, якіх ані вы, ані ніхто з людзей ня можа бачыць, хоць яны заўсёды існуюць

— Чаму я не могу бачыць? Я маю вельмі добрыя зоры.

— Ну, гэта ня зусім так, адказаў съяцтар, — вось паспрабуйце глянуць на сонца.

Той сапраўды ўзняў вочы, каб глянуць на сонца, але адразу мусіў іх заплюшчыць.

— Чаму-ж вы заплюшчылі свае вочы?

— Вельмі моцны съвет, ён гатоў асьляпіць, — адказаў дзядзька.

— Кажаце моцны съвет, а гэта-ж толькі дробная іскра з бесканечнае Божае велічы і магутнасці. Гэта адно, а другое; вочы створаны не на тое, каб імі аглядаць Бога, як не на тое створаны зубы, каб ёсці вось гэтыя вулічныя каменьні, вось паспрабуйце ўкусіць іх, пераканаецся што да чаго.

Съяцтар пайшоў далей, а дзядзька стаяў нейкі час на вуліцы і аб нечым думаў.

ДОБРАЯ ПАРАДА ЛЕКАРА.

Аднойчы багатыя сужонкі, калі жонка ўжо была ў палажэнні, звярнулася да аднаго широкаведамага лекара з просьбай, каб ён перарваў бярэменнасць. За гэту апэрацыю абшчалі яму вялікую заплату, абы толькі апэрацыя адбылася з найменшаю шкодаю, для здароўя бярэменнае. На гэта лекар адказаў мужу:

— Я вам раджу пачакаць яшчэ які месяц, а потым паслаць жонку ў жаночую больніцу і там пад добрым даглядам дачакаца прыроднага развязання бярэменнасці, бо досыль адназгодна съведчыць, што гэта найменш небяспечнае для здароўя. А тады ўжо вы самі бяз шкоды для здароўя маци скруціце галаву свайму дзіцяці.

— Як вы съмееце мене нешта падобнае раздзіць?! — абурыўся чалавек на лекара.

— А вы, што, хацелі-б каб гэта я зрабіў? Вы памятайце, што я лекар, а ня кат!

Паводле «У. В.»

ПАЧЫНАЮЦЬ НАРАДЫ МАЛІТВАЮ.

Нядайна гарадзкая рада ў Торонто (Канада) пастанавіла, што ўсе свае нарады маюць пачынаць малітваю «Ойча наш». Паводле пастановы кожны сябра рады мусіць стаяць і паутараваць ў паўголаса слова малітвы.

www.Kamunikat.org